

Mevsimlik işçi olarak çalışan ailelerin çocuklarının okullarında yaşadıkları genel sorunlarAli Temizel¹, İsmail Boğa², Vicdan Temizel³

DOI 10.5281/zenodo.7941678

Özet

Araştırmanın yürütüldüğü Gebze ve çevresi sanayi açısından yoğun bir bölge olması nedeniyle Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinden yoğun göç hareketlerinin uğrak noktası konumundadır. Bu göç sonucunda kültürel, ekonomik ve sosyal sorunlar ortaya çıkmış bu durum aileleri etkilemiştir. Bu çalışmada sezonluk çalışan işçilerin çocuklarının çalıştıkları yerlerdeki okullarında karşılaştıkları sosyal, kültürel sorunları ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada sezonluk işçi olarak çalışan aile çocuklarının akranlarıyla olan ilişkileri, derslerine giren öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ile okul yöneticilerinin yaşadığı sıkıntılar ele alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Kocaeli Gebze ilçesi Mollafenari Köyü Ormanlık alana yerleşmiş sezonluk işçilerin çocuklarından Mollafenari İlkokulu ve Mollafenari Ortaokulu'nda okuyan 50 öğrenci ile bu öğrencilerin öğretmenliğini yapan 8 öğretmen 2 yöneticiden oluşmaktadır. Araştırma nitel desende yapılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı görüşme olarak belirlemiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin akademik ve sosyal yönden farklı sorunlar yaşadıklarını, bu sorunların çözümü konusunda ilgili kişilerle iletişime geçmekte sorunları yaşadıklarını ve öğretmenlerin ve okul idarecilerinin de bu sorunlar ile mücadele etmede destek unsurlarına ihtiyaç duydukları ortaya çıkartılmıştır. Çalışmanın sonunda ilgili paydaşlar için öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: mevsimlik iş, mevsimlik göç, göç**Abstract**

Due to being an industrial region, Gebze and its surrounding areas, where the research was conducted, are a destination for intense migration movements from almost every region of Turkey. As a result of this migration, cultural, economic, and social problems have emerged, affecting families. The aim of this research is to reveal the social and cultural problems faced by the children of seasonal workers in the schools where they study. The relationships of family children who work as seasonal workers with their peers, the problems faced by teachers who teach these children, and the difficulties experienced by school administrators were discussed in the research. The research group consisted of 50 students who study at Mollafenari Primary and Middle Schools, where the children of seasonal workers settled in the forest area of Kocaeli Gebze district, and 8 teachers and 2 administrators who teach these students. The research was conducted in a qualitative design, and the data collection method was determined as interviews. The findings revealed that students experience different academic and social problems and have difficulty communicating with relevant individuals to solve these problems. Teachers and school administrators also need support in coping with these problems. At the end of the study, recommendations were made for relevant stakeholders.

Keywords: seasonal work, seasonal migration, migration

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, alitemizel48@hotmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ismailmanisa@hotmail.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, vicdantemizel48@hotmail.com

Giriş

Türkiye'nin Kuzeybatı Bölgesi'nde bulunan Gebze konumu nedeniyle ülkemizin doğu bölgelerinde ve güneydoğu bölgesinden göç eden vatandaşlar için bir çekim noktası konumundadır. Mevcut literatür, sorunun kapsamını ve sosyal boyutlarını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmalarda çocukların eğitimle ilgili sorunlarına değinilmekle birlikte, doğrudan eğitim sorunlarına odaklanan daha az sayıda araştırma vardır. Eğitim-Sen tarafından yapılan bir araştırma (2007) mevsimlik tarım ve sanayi işçisi çocuklarının ortalama olarak yılda 70 gün eğitimden ayrı kaldıklarını; buna bağlı olarak aldıkları eğitim kalitesinin düştüğünü, terk oranının yükseldiğini açığa çıkarmıştır. Yerel düzeyde yapılan mikro ölçekli kimi çalışmalar da benzer bulgular sunmaktadır. Genelde okul terk oranları yüksektir. Öğrencilerin yaşadıkları sorunların basında, eğitim öğretim yılının yarısında okula başladıkları için eğitime uyarlanma sorunları gelmektedir. Mevsimlik çalışma için Gebze'ye gelen ve burada ikamet eden ailelerin çocuklarının problemlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Görücü, 2010).

- 1) Barınma
- 2) Beslenme
- 3) Sağlık
- 4) Eğitim
- 5) Uyum ve Entegrasyon

Mevcut çalışma, göçle gelen öğrencilerin yaşadıkları en temel sorunlardan olan eğitim sorunları ile ilgilidir. Bu çalışmada mevsimlik çalışma için Gebze'ye gelen ailelerin çocuklarının okul yaşamlarında karşılaştıkları problemler incelenmiştir. Yapılan göçün etkileri göz önüne alındığında yoğun göç noktası olan alanlardaki okullarda karşılaşılan problemler önem kazanmaktadır. Çocuğun göç ettiği bölgenin kültürüne ve toplumsal yaşama uyum sağlayabilmesi için yeni yaşam sürmeye başladığı yörenin toplumsal rollerini anlamasının ve en önemlisi dili anlamasının gerekli olduğu ve farklı kültürlerde bocalama yaşamlarının öğrencilerin uyum sorunlarının artmasına sebep olduğu anlaşılmaktadır (Kılıçkaya,1988:4). Psikolojik ve sosyal etkiler ile maddi problemlerin büyük bölümünü bu uyum sorununun bir faktörü olarak görülebilir (Sencer, 1970). Kırdan şehre göç birçok etken gibi gençliğin kişilik oluşumunu da etkileyecektir. Yeni ergen olan genç etrafı ile yoğun ilişkilerinin meydana geldiği dönemde bulunduğu çevrenin değişmesi ile karşı karşıya bırakılırsa kişiliğinin meydana gelmesini etkileyen yıkıcı etkiler meydana gelmesi muhtemeldir ve bu durum yeni dahil olunan eğitim ortamlarında da birtakım sorunlara yol açmaktadır, (Balcioğlu, 2005: 1).

Bu çalışmada Kocaeli ili Gebze ilçesindeki Mollafenari Köyü'nün ormanlık alanında mevsimlik işçilik için gelen, burada ikamet eden ailelerin çocuklarının karşılaştığı sosyal, kültürel problemler ile okul çağındaki çocuklarının ikamet alanlarındaki okullarda karşılaştıkları problemleri belirlemek amaçlanmıştır. Bu problemlerin belirlenmesi sonucunda eğitim yöneticileri, öğretmenler ve politika yapımcılar için sorunların çözümüne yönelik olarak planlamalar yapma ve geliştirilecek planlamalarda sahanın yaşamakta olduğu problemleri dikkate alan bir yaklaşım benimsemelerini destekleyici öneriler geliştirmek hedeflenmektedir. Çalışmanın uzun vadeli hedefi ise göç sebebiyle farklı bölgelerden okullara dahil olan öğrencilerin yaşamakta oldukları akademik ve sosyal sorunların çözümüne katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Araştırmayı okul eğitimi alanı ve ilgili alanyazın bakımından önemli kılan nokta ise göçle gelen öğrencilerin yaşadıkları akademik ve sosyal problemlerin konu ile ilgili tüm tarafların görüşlerine somut olarak yer verilerek inceleniyor olmasından kaynaklanmaktadır. İlgili

literatürde göç olgusu ağırlıklı olarak dış göç kaynaklı sorunları ele alırken iç göç ile gelen öğrencilerin karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin yapılmış çalışmaların sayısı son derece sınırlıdır.

Yöntem

Araştırmada incelenen veriler Kocaeli ili Gebze ilçesi Mollafenari köyü ormanlık alanına mevsimlik çalışma için gelen ailelerin ilkokul ve ortaokulda okula devam eden öğrencilerinden, bu öğrencilerin ders öğretmenlerinden ve okulun idarecilerinden meydana gelmektedir. Bu sayede sorunun tüm taraflarının araştırmaya katkıda bulunması sağlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında ele alınan sorunun tarafları olan mevsimlik işçi öğrenciler, bu öğrencilere yönelik eğitim öğretim faaliyeti yürütmekte olan öğretmenler ve bu öğrencilerin buldukları okulların idarecileri katılımcı olarak yer almışlardır. Öğrencilerden 34'ü erkek 16'sı kızdır. Öğretmenlerden 5'i erkek 3'ü kadındır. İdarecilerden 2'si de erkektir. Yine görüşmeye katılanların soruları samimiyetle yanıtlamalarını sağlamak için isimleri yazılmamış kısaltma yapılarak aslı araştırmacıda gizli tutulmuştur. Yapılan mülakatlardaki alıntılardan yararlanılırken kullanılan kodlama sistemi şu şekildedir: ÖĞR; Öğrenci, K: Kız, E: Erkek, ÖĞRT; Öğretmen, K: Kadın, E: Erkek, YÖ: Yönetici.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden Fenomenolojik desen benimsenmiştir, bu desenin seçilmesinin nedeni mevsimlik işçi ailelerinin çocuklarının okullarda yaşadıkları sorunların katılımcılar perspektifinden anlaşılmasının hedeflenmesidir. Bu desen, araştırmacının önyargılarından bağımsız olarak katılımcıların deneyimlerinin açıklanmasına izin verir. Mevsimlik işçi ailelerinin çocukları, sık sık farklı okullarda eğitim görmekte ve farklı şehirlerde yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, bu çocukların okul yaşamlarında karşılaştıkları benzersiz zorlukları beraberinde getirir. Fenomenolojik desen, katılımcıların kendilerini ifade etmelerine ve açıklamalarına fırsat tanıyan bir desen olduğu için, katılımcıların okullarda yaşadıkları sorunları anlamamıza yardımcı olacaktır. Ayrıca, bu desen, araştırmacının çocukların deneyimlerine dair zengin ve ayrıntılı veriler elde etmesine yardımcı olacaktır. Bu nedenle, mevsimlik işçi ailelerinin çocuklarının okullarda yaşadıkları sorunları anlamak için fenomenolojik deseni tercih edilmiştir. Çalışma kapsamında veri toplama aşamasına geçilmeden önce, bu araştırma için en uygun veri toplama yönteminin belirlenebilmesi için ilgili alan yazın incelenmiştir ve yapılan değerlendirmeler sonucunda mevcut araştırma için en uygun yöntemin görüşme tekniği olduğuna karar verilmiştir. Bu yönetim benzer çalışmalar için kullanılması alanda çok sık rastlanan bir durumdur. Yıldırım & Şimşek, (2006:119) a göre de nitel araştırmalarda yoğun olarak kullanılan bilgi toplama yöntemi görüşme olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yöntemin kullanılmasına ilişkin olarak çok sayıda çalışmada konunun önem ve geçerliliğine işaret edilmektedir. Örneğin; Platon'a göre görüşme yapmanın hedefi kişilerin düşünce dünyasına girebilmek ve kişinin baktığı algıladığı açığı anlayabilmektir (Akt: Yıldırım & Şimşek, 2006, 120). Görüşme yapılarak deneyim, düşünce, zihinsel algılar, tutumlar, niyetler, tepkiler ile yorumlar gibi gözlemlenemeyeni anlayıp fark etmeye çalışırız. Bu çalışma zamanın içinde yöneltilen sorulara bireyin doğru, rahat ve dürüst cevaplar ve tepkiler verebilmesini temin etmek araştırmacının en temel önceliğidir (Akt: Yıldırım & Şimşek, 2006, 120).

Araştırmada kullanılan ve ilgililere yani öğrenci, öğretmen ve idareci görüşme soruları araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. Veri toplama araçları kullanılmadan önce ilgili alanda çalışmalar bulunan 4 farklı uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşlerini dikkate alarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve veri toplama aracının nihai haline ulaşılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Mülakatlar ses kayıt aleti ile kayıt altına alınmıştır. Mülakatın toplam zamanı 13 saattir. Verilerin analiz edilmesi için içerik analizi yöntemi benimsenmiştir. Nitel veriler iki yazar tarafından ilk olarak ayrı ayrı analiz edilmiştir ve ortaya çıkan temalar ve kodlar ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu aşamayı takiben, nitel veri analizi ortak bir oturumda yeniden yapılmış ve tüm temalar üzerinde uzlaşmaya varılmıştır.

Bulgular

Öğrenci mülakatlarından çıkarılan sonuçlar alt sorunlar dikkate alınarak düzenlenmiştir. Öğrenci katılımcılardan elde edilen nitel verilerin içerik analizi süreçleri takip edilecek analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan temalar ve kodlar Tablo 1 de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerden Elde Edilen Verilerde Tespit Edilen Tema ve Kodlar.

Temalar	Kodlar
Ayrımcılık	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dışlanma ▪ Arkadaş ortamına dahil edilmeme
Dil Sorunları	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aksan ve şive farklılıkları ▪ Okuma güçlükleri
Uyum	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sosyal faaliyetlere katılamama ▪ Kültürel kodlara alışmada güçlük
Ekonomik	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Çalışma zorunluluğu, ▪ Materyal eksikliği

Ayrımcılığa Maruz Kalma

Mülakata katılan öğrenciler farklı kültür ve coğrafyadan gelmiş olan aynı sınıftaki akranları tarafından bölgesel ve kentsel ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

“... Okula dönem başladıktan bir süre sonra geldim ve sınıfta memleketimden ve aksanımdan dolayı arkadaşlarımdan beni özellikle ilk başlarda dışladıklarını hissettim.” (ÖĞR 1,E)

Öğrencilerin ortaya koyduğu ayrımcılığa maruz kalma problemi ile ilgili sıkıntılar toplu olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin kendilerini karşılıklı olarak kültürel yönünden ayrıştırdıkları söylenebilir. Yöresel ayrımcılık özellikle teneffüslerde okul bahçesindeki münasebetlerde ve takım olarak oynanan oyunlarda görülmüştür. Mülakata katılan öğrencilerden birisi yöresel ayrımcılık ile ilgili konuda yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir.

"... Sınıfta öğretmenim olduğu için diğer çocuklar bana karşı daha kibar davranıyorlar, ama teneffüslerde ve öğle aralarındaki oyunlarda benim geldiğim bölge ve şive ile dalga geçen arkadaşlarım oluyor, bazı çocuklar geldiğim şehir ile ilgili bana lakap takıyorlar." (ÖĞR 14,K)

Dil Sorunu

Görüşmede bulunulan öğrenciler dil ve kendilerini ifade etme noktasında problemler yaşadıklarını ifade etmişlerdir, bu ifadelere ilişkin olarak aşağıdaki öğrenci ifadeleri örnek olarak verilmektedir.

"... İyi konuşmadığımı düşünüyorum. Öğretmenim konuşmanı düzelt diyor. Bu yüzden sesli okuma yapmak istemiyorum. Herkes gülüyor." (ÖĞR 7, E)

"... Okumam diğer arkadaşlarıma göre yavaş. Bu yüzden sınıfta sesli okumak istemiyorum." (ÖĞR 1, E)

"... Konuşmam bozukmuş. Arkadaşlarım öyle söylüyor, benimle dalga geçiyorlar." (ÖĞR 5,K)

"... Etkinliklere katılmak istemiyorum. Konuşmamla dalga geçiyorlar. Dersleri anlıyorum, kendimi ifade etmekte zorlanıyorum. Soruların cevaplarını bilsem bile parmak kaldırmıyorum bu yüzden." (ÖĞR 9,K)

Öğrencilerin belirttikleri dil problemleri toplu olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin kullandıkları dili yeterli bulunmadıkları, şive ve ifade bozuklukları sebebiyle alay konusu olduklarını ve bunun sonucunda da bu durumun kendilerini okuldan soğuttuğu söylenebilir. Yine ailelerinde dil problemi olmasının, çocuklarına derslerinde destek olamamalarına neden olduğu gözlemlenmiştir.

Okulda Yaşanan Uyum Sorunları

Araştırmaya dahil olan öğrenciler okula uyum sağlamakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Okula zamanında başlayamayan öğrencilerin okula adapte olmaları diğer öğrencilere oranla daha fazla vakit almaktadır. Bu durumu destekler bulgular katılımcılardan elde edilen veriler içinde sıklıkla yer almaktadır örneğin;

"... Okula ilk geldiğimde alışmak zor oldu. Kendimi yabancı hissettim. Herkes bana bakıyordu sanki. İlk zamanlar hiç arkadaşım yoktu." (ÖĞR 9, K)

"...Okulda özellikle teneffüslerde sınıf arkadaşlarımdan oynadıkları oyunlara beni almamaları nedeniyle çok üzüldüm, oyunlara dahil olamadığımda sınıfta derslerde de kendimi kötü hissediyorum, arkadaşlarım bana geçici gözüyle bakıyorlar beni aralarına almıyorlar." (ÖĞR 4, E)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, buldukları ortama uyma sorunu yaşayan öğrencilerin yaşadıkları dahil olma ve kendilerini okul kültürünün bir parçası olarak hissedememeleri onların derslere katılım konusunda sorunlar yaşamalarına sebep

olabilmektedir, derse aktif katılımın öğrencilerin öğrenmeleri ve akademik başarılarına olan etkisi de dikkate alındığında, yaşanan bu uyum sorunlarının öğrencilerin genel akademik başarı düzeyleri üzerinde olumsuz etkiler meydana getirme ihtimallerinin olduğu değerlendirilebilir.

Ulaşım Sorunu

Yapılan söylem çözümlerinden çıkan sonuçlar göstermektedir ki mülakatın yapıldığı Mollafenari Köyü ormanlık alanında yer almaktadır ve bu bölge taşımali eğitim uygulamaları kapsamında olduğu halde, bu bölgedeki öğrenciler için servis imkanı sunulmamıştır. Bu durumun etkileri katılımcı ifadelerinde göze çarpmaktadır, örneğin;

“... Eğitim öğretim başladıktan sonra geldik (Ekim ayı içerisinde) diye bizim için okul servisi ayarlanmadı ve biz okula minibüsler ile gitmekte çok zorlandık.” (ÖĞR 3, E)

“...Kaldığımız yerde arabası olan bir veli bizi okula götürüyor, ama araba hepimizi alamıyor.” (ÖĞR 3, E)

“... Bazı günler bizi götürecek araç bulamadığımız için okula gidemiyoruz.” (ÖĞR 2, K)

Ekonomik Sorunlar

Mülakata katılan öğrencilerin tamamına yakınının maddi durumlarının iyi olmadığı ve ailelerine yardım ettikleri anlaşılmaktadır. Ekonomik sorunlar sebebi ile öğrencilerin farklılaşan sorunlar yaşadıkları ve bu sebeple okula devam ve gerek duyulan araç gereçlerin temin edilmesi noktasında sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Örneğin;

“... Akşamları ve hafta sonları aileme yardım ediyorum, ödevlerimi yapacak zaman bulamadığım günler oluyor.” (ÖĞR 3, E)

“... Okuldan istenen ek kitapları ve okulda ihtiyaç duyduğum malzemeleri almak konusunda ailem sorunlar yaşıyor, bunu çoğu zaman öğretmenlerime söylemekte zorlanıyorum.” (ÖĞR 7, E)

İletişim Sorunları

Çalışmaya katılan öğrencilerin ifade ettikleri bir diğer önemli soru ise akranları ve öğretmenleri ile yaşadıkları iletişim sorunları olarak göze çarpmaktadır. Katılımcı öğrencilerden önemli bir kısmı mülakatlarında bu konuya değinmişlerdir, örneğin;

“... Sınıftaki sorunlarımı, öğretmenime rahatça anlatamıyorum. Genelde çekiniyorum, utanıyorum. Öğretmen yanlış anlar diye düşünüyorum. Ben başka bir şey anlatmaya çalışıyorum öğretmen beni yanlış anlıyor.” (ÖĞR 2, K)

“...Başta öğretmen beni anlamaz diye konuşmak istemiyordum” (ÖĞR 9, K)

Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Elde Edilen Bulgular

Çalışmada görüşlerine başvurulmuş öğretmenler de öğrenciler tarafından sıklıkla ifade edildiği gibi temel olarak iletişim, uyum ve akranları tarafından dışlanma sorunlarına işaret etmişlerdir. Öğretmen ve idareci statüsündeki katılımcılardan elde edilen nitel verilerin içerik analizi prosedürleri izlenerek analiz edilmesi sonucunda tespit edilen temalar ve kodlar Tablo 2 de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmen ve İdarecilerden Elde Edilen Verilerde Tespit Edilen Tema ve Kodlar.

Temalar	Kodlar
İletişim	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sınırlı akran iletişimi ▪ Sınırlı öğretmen-öğrenci iletişimi
Uyum	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sosyal faaliyetlere katılamama ▪ Kültürel kodlara alışmada güçlük ▪ Dışlanma ▪ Arkadaş ortamına dahil edilmeme ▪ Disiplin problemleri
Ekonomik	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Çalışma zorunluluğu ▪ Materyal eksikliği ▪ Yüksek devamsızlık oranları

Bu sorunlardan iletişim problemlerine ilişkin olarak bir öğretmen deneyimlerini şu kelimelerle ifade etmiştir.

“...Öğrencilerimden bazıları konuşma sırasında şive yüzünden zorluk yaşıyorlar. Kelimeleri yanlış telaffuz ediyorlar. Çocuğa herhangi bir sesi çıkar dediğimde eğer yöresel olmayan bir ses ise çıkaramıyor. Bundan dolayı okumaya çok geç geçiyorlar.” (ÖĞRT 2, E)

“... Öğrenci ile konuşurken öğrenci birçok kelimenin anlamını bilmiyor. Sürekli kelimenin anlamını soruyorlar. Soranlarda diğerlerine göre biraz daha dışa açık olanlar. İçe kapanık öğrenciler hiç sormuyorlar. Dolayısıyla derste pasifleşiyorlar ve başarıları düşüyor (ÖĞRT 2, E).

Mülakatta bulunan öğretmenlerin ifade ettiği dil problemi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin bir dil ve iletişim problemi ile karşılaştıkları, bu sebeple okumayı erken öğrenemedikleri ve bununda başarılarının düşük olmasına neden olduğu söylenebilir.

Katılımcı öğretmenlerden elde edilen nitel verilerin işaret ettiği bir diğer sorun alanı ise öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan uyum sorunlarına ilişkin olarak katılımcı bazı öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir;

“...Öğrencilerden bazıları burada ciddi kültürel uyum sorunları yaşıyorlar. Çevreye alışamıyorlar. Kimseye güvenemiyorlar. Burayı benimsemekte güçlük yaşıyorlar.” (ÖĞRT 3, E)

“...Ödevini yapmıyor, defteri kalemi eksik geliyor sınıfa, daha sorumsuz davranışlar sergileyebiliyor öğrenci, okula uyum sağlayamıyor.” (ÖĞRT 1, E)

Yönetici Görüşmelerinden Elde Edilen Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgulara göre idareciler genellikle velilerin çoğunluğunun eğitim seviyelerinin düşük olduğunu veya eğitimlerini tamamlayamayan kişiler olduklarını ifade etmişlerdir. Okul idarecilerinin ifadelerine göre, okul ile sağlıklı bir iletişim ve iş birliği sağlamayan veliler sebebi ile öğrencilerin okula uyum sağlamaları zorlaşmaktadır ve evde yeterli desteği göremeyen öğrencilerin akademik başarılarının da bu durumdan olumsuz etkilenme ihtimalleri mevcuttur. Bu görüşlere örnek olarak ise şu ifadeler verilebilir;

“... Mevsimlik işçi olarak Gebze’ye gelmiş ve buraya yerleşmiş velilerin eğitim düzeyi çok düşüktür. Bu durumda velilerle iletişimimiz zor bir hal alıyor. Onlara bir şeyler anlatırken zorlanıyoruz. Eğitimsiz oldukları için eğitime bakış açıları sınırlı olabiliyor. Velilerin eğitim düzeyleri düşük olduğu için çocukların önlerinde örnek olabilecek kimse yok.” (YÖN 1, E)

“... Velilerin bir kısmı çocukları zorunlu eğitim çağında olmalarına rağmen eğitimin gerekli olduğuna inanmıyorlar ve velileri eğitimin bir parçası haline getiremediğimiz durumlarda yaşanan sorunları çözmemiz çok daha zor oluyor.” (YÖN 2,E)

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada göç nedenine bağlı olarak okullarda karşılaşılan problemler nitel bir araştırma deseni şeklinde ele alınarak irdelenmiştir. Mevsimlik göç ile gelen öğrencilerin karşılaştıkları problemler ve bu öğrencilerin devam ettikleri okulların öğretmen ve idarecilerin karşılaştığı problemler idareci, öğrenci ve öğretmenlerle yapılan mülakatlar sonucunda ortaya konulmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, mevsimlik işçilerin çocuklarının ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir. Öğrenciler aynı sınıftaki kendi akranları tarafından ötekileştirilmekte yöresel ve kentsel ayrımcılığa uğramaktadırlar. Yöresel farklılıklar okul bahçesindeki konuşmalarda, okul bahçesinde oynanan takım oyunlarında gözlemlenmektedir. Araştırma verilerine göre görüşmede bulunan öğrencilerin kendilerini dile getirme konusunda problemler ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler özellikle düzgün ve güzel konuşamadıklarından dolayı arkadaşlarının kendileri ile dalga geçtiklerini söylemişlerdir. Öğrencinin kendisini yetersiz hissetmesi kendisinde suçluluk duygusunun oluşmasına ve bunu hissetmesine sebep olmaktadır. Bu da öğrencilerin başarısında önemli bir engel oluşturmaktadır. Mevcut çalışmanın bulguları, ilgili alanda yapılmış diğer bazı çalışmaların bulguları ile de örtüşmektedir. Örneğin, Arslan ve Karademir (2016) yaptıkları bir çalışmada, mevsimlik işçi ailelerinin çocuklarının okullarda yaşadıkları sorunlar hakkında öğretmenlerin görüşlerini incelemişlerdir ve öğrencilerin dil engeli, sürekli taşınma, ekonomik sıkıntılar ve velilerin eğitime yeterince ilgi göstermemesi gibi sorunlar yaşadıklarını ve bu durumların çocukların eğitiminde olumsuz etkiler yarattığı sonucuna varmışlardır. Benzer şekilde, Akıncı (2017) yaptığı bir çalışmada, mevsimlik işçi ailelerinin çocuklarının okullarda yaşadığı sorunlar hakkında öğretmen ve velilerin görüşlerini incelemiştir ve çalışma sonucunda en temel olarak dil engeli, okula uyum sorunları, kayıp eğitim süresi, eğitim materyallerinin temini gibi sorunların çocukların eğitimini olumsuz etkilediği sonuçlarına ulaşmışlardır. Mevcut çalışmanın sonuçları yine Türkiye’de yürütülen bir diğer çalışma ile daha benzerlikler

göstermektedir, Kula ve arkadaşları (2018), yaptıkları bir çalışmada, mevsimlik işçi ailelerinin çocuklarının okullara devamda yaşadıkları zorluklar hakkında bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada, sürekli taşınma, dil engeli, ekonomik sıkıntılar ve uyum sorunları gibi sorunların çocukların okula devamını olumsuz etkilediği sonucuna varmışlardır. Evde okuldakinden farklı bir dil kullanılması öğrencinin dil gelişimini ve okulda verilen eğitimlerin içeriğini kavramalarını olumsuz etkilemektedir. Bu durumda çocukların Türkçeyi yeterince iyi anlamamalarına ve iyi konuşamamalarına neden olmaktadır. Öğrencinin ailelerinin okul ile kurdukları iletişim ve iş birliğinin öğrencilerin özellikle okul dışındaki zamanlarda yaptıkları akademik ve sosyal faaliyetlere, evde ders çalışma alışkanlıklarına, ödev ve performans çalışmalarına olumlu ya da olumsuz yönde etki edebilme potansiyeli oldukça yüksektir. Yani ailenin sahip olduğu kültür ile eğitim seviyesinin yeterli düzeyde olmaması ebeveynlerin öğrencilerine yeteri kadar destek olamamaları okulda öğrenciler arasında akademik başarı ve sosyal uyum bakımından büyük ayırım oluşturmaktadır (Ergün, 2000).

Adapte olma sıkıntısı yaşayan öğrenciler okullarını benimsememekte ve sevmemektedirler. Igoa'ya göre, eğitici konumundaki öğretmenler göç ederek gelen öğrencilere onların kendilerini güvenli ve kabul gördüklerini sezebilecekleri sıcak ve özveren bir ders ortamı yaratmak zorunluluğundadırlar. Öğrencinin yeni ortamdaki kültür alışverişi süreci içinde öğrencinin kültürel, akademik ve psikolojik olarak her haliyle bulunduğu sınıf ortamı ile entegre olmalıdırlar (Igoa, 1996).

Öğrenciler akranları tarafından küçük düşündüklerini ifade etmişlerdir. Giyim tarzlarından, dış görünüşlerinden ve konuşma stillerinden dolayı küçük düşürücü durumlara maruz kalmaktadırlar. Arkadaşları tarafından kabul edilmeyen çocuk okuldaki sosyal yaşamında öğrenme ve uyum problemleri yaşamaktadır. Görüşme yapılan öğrenciler, kendi düşüncesine başkalarının güleceğine inanmaktadır. Öğrenciler, kendilerini sınıfta rahat hissetmemekte, strese girmekte ve görüşlerini rahatça dile getirememekte, öğrenmekte güçlük çekmektedirler. Dersleri iyi anlayamayan öğrencinin başarısı düşebilmekte ve kendine güveni azalabilmektedir. Ailelerin eğitime bakış açısı ile ilgili bulgular değerlendirildiğinde ailelerin birçoğunun öncelikli ihtiyaçları olan barınma ve beslenme ihtiyaçlarını zor karşıladıkları anlaşılmaktadır, bu durumun ise öğrenciler üzerinde yoğun etkiler bıraktığı ve öğrencide devamlı bir şekilde güvenememe durumu meydana getirdiği anlaşılmaktadır (Kağıtçıbası, 1988).

Mevsimlik işçi öğrencilere eğitim öğretim hizmetinin sunulduğu okullarda öğretmenler için de birtakım sorunların ve ihtiyaçların ortaya çıkması muhtemeldir çünkü nitel araştırmamızda hem öğrenciler hem de öğretmenleri ve idarecileri tarafından ifade edilen sorunlar çoğunluklar karşılıklı etkileşime ve iletişimine olumsuz etki edebilecek sorunlardır. Örneğin, öğretmenler bu öğrencilerin dil problemleriyle karşılaşabilirler, ayrıca, bu öğrencilerin farklı kültürel arka planları ve ev hayatı düzenleri, öğretmenlerin onların davranışlarını ve öğrenme alışkanlıklarını anlamalarını zorlaştırabilir.

Bir araştırmada, mevsimlik işçi çocukların okul başarısını etkileyen faktörler öğretmenleri perspektifinden araştırılmıştır. Çalışma, mevsimlik işçi çocukların zorlu yaşam koşullarından dolayı okulda başarısızlık yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (Yüksel-Kaptanoğlu, 2016). Mevcut araştırmanın bulgularının bir kısmı bu araştırmanın bulguları ile de örtüşmektedir.

Başka bir araştırmada, mevsimlik işçi öğrencilerin okulda uyum sorunları yaşayabilecekleri ve buna bağlı olarak davranış problemleri sergileyebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca, bu öğrencilerin düşük akademik performans göstermelerinin yanı sıra, sıklıkla okuldan erken ayrılabilirdikleri ve devamsızlık yapabilecekleri de vurgulanmıştır (Perez & Schliesman, 2015).

Öğretmenler göç ederek gelmiş olan öğrencilerin dil problemi ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Dil konusunda yaşanan bu sıkıntılar öğrencilerin okuma yazma öğrenme sürelerinin uzamasına sebep olmaktadır. Bu durumda olan öğrencilerin öz güvenleri de azalmaktadır. Yine öğrencilerin kelime dağarcığının da iyi olmaması nedeniyle dersleri iyi anlayamamalarına ve başarılarının düşük olmasına sebep olmaktadır. Öğrencilerin Türkçeyi zamanında öğrenmemeleri konuşma yapılarının değişik olması öğretmenleri ile iyi bir iletişim kurmalarını zorlaştırmaktadır. Dil konusunda karşılaşılan problemler öğrencilerin içine kapanık olmalarına neden olmaktadır. Öğrenciler karşılaştıkları problemleri öğretmenleri ile paylaşma konusunda çekingen davranmaktadırlar. Öğretmenler açısından veliler çocuklarının eğitimleri ile gerektiği kadar ilgilenmemekte ve ilgisiz bir tutum göstermektedirler. Öğrenciler için yapılan veli toplantılarına katılım gösteren veli sayısı yoğun olmamaktadır.

Öğretmenler, öğrencilerin de belirttiği gibi, derslerine girdikleri öğrencilerinin ailelerinin gelirine katkı yapabilmeleri için küçük yaşta çalıştırıldıkları ifade etmişlerdir. İdareciler velilerin eğitim seviyelerinin iyi olmadığını ve genel olarak eğitimleri yarım kalan kişilerden olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya dahil olan idareciler, velilerin kendi eski alışkanlıklarını devam ettirdiklerini ve geldikleri yerlerdeki çevreye uyum sağlayamadıklarını söylemişlerdir. Bu durumda değişime ailelerin direnç gösterdiklerini bunun sonucunda çocukların da onlardan olumsuz etkilenerek evde gördüklerini okula taşımakta oldukları anlaşılmaktadır. Bu sebepten dolayı okulda disiplin olayları ve düzen problemleri meydana gelmektedir.

Gebze bölgesindeki okullardaki öğrenci, öğretmen ve idarecilerden toplanan nitel verilere dayanarak ortaya konan problemlerin belirlenmesine çalışıldığı bu araştırmanın verilerine göre problemlerin çözümüne yönelik olarak birtakım öneriler geliştirilmiştir. Okul rehber öğretmenleri riskli olabilecek öğrencilerin durumlarını düzenli ve iyi takip etmelidirler. Öğrencilerin ulaşım problemi ile ilgili çalışma İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile iletişime geçilerek acilen çözülmelidir. Öğretmenlere farklı kültürler ile ilgili çok kültürlülük konusunda bilgilendirme ve seminer düzenlenmelidir. Göç sorunu genel bir problem olmakla beraber mevsimlik olarak gelen işçilerin çocuklarının diğer öğrencilere göre daha fazla ilgiye ihtiyaçları olduğundan, sınıfların mevcutları gözden geçirilerek imkanlar ölçüsünde daha uygun duruma getirilmelidir. Bu bölgelerde çalışmakta olan öğretmenler sınıfta gerekli olan sıcak bir ortam oluşturmalı, öğrencilerin farklı kültürlerden olmalarını zenginlik olarak görülmelidir ve bunu fırsata dönüştürmelidirler. Yapılan sosyal etkinliklerde öğrencilerin okulla olan bağını güçlendirecek çalışmalara ağırlık vererek uyum sağlamalarını kolaylaştırmalı ve okulu sevmelerine destek olunmalıdır.

Çalışmanın birtakım sınırlılıkları da bulunmaktadır, bunlardan ilki bu tür bir çalışmada, araştırmacıların seçtikleri katılımcı sayısı ve örnekleme yöntemleri sınırlayıcı olabilmektedir. Örneğin, bu çalışma farklı kategorilerden toplam 60 katılımcı ile yapılan bir araştırmadır ve bu durum sonuçların genellenmesi noktasında bir sınırlılık oluşturabilir. Benzer şekilde, bölgesel olarak sınırlı bir örneklem kullanmak da sonuçların genelleştirilmesini kısıtlayabilir. Diğer sınırlılıklar arasında, araştırmacıların deneysel kontrolü yoktur ve katılımcıların verdikleri yanıtların doğruluğu ve gerçekliği konusunda belirsizlikler olabilir.

Nitel araştırma desenlemesine sahip olan mevcut çalışmanın, daha sonra benzer konuları çalışacak araştırmacılar içinde birtakım önermeleri mevcuttur. Öncelikle, sorunun derinlemesine boyutlarının daha kapsamlı olarak irdelenebilmesi için çalışmanın daha uzun bir sürece yayılan ve bu öğrencilerin okullarındaki akademik başarıları gibi nicel unsurları da içeren tasarımlar geliştirilebileceği değerlendirilmektedir.

Referanslar

- Arslan, A. ve Karademir, T. (2016). Mevsimlik işçi çocuklarının eğitim sorunlarına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 595-610.
- Akıncı, E. (2017). Mevsimlik işçi çocuklarının eğitim sorunları: Öğretmen ve velilerin görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 100-119.
- Baloğlu, İ (2005), "Suç, Göç ve Çocuklar",
http://www.kriminoloji.com/Suc_Goc_Cocuklar.Balcioglu.htm
- Başel, H. (2007). *Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri*, KTÜ Bilkent. (2013). *Child Labor in Turkey: An Embarrassing Fact*. Ankara: Bilkent.
- Bulut, E. (2013). *Mevsimlik tarım işçilerinin yaşam ve çalışma koşullarına ilişkin bir saha araştırması: Kocaali örneği* (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi (Türkiye)).
- Çobanoğlu, S. (2011). *Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi*, Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi
- Ergün, M. (1994). *Eğitim Sosyolojine Giriş*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Görücü, İ., & Akbıyık, N. (2010). Türkiye’de mevsimlik tarım işçiliği: Sorunları ve çözüm önerileri. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(5), 189-219.
- Gün, Zübeyit (2002), *Çocuk ve Göç, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Güreşçi, E. (2010). Türkiye’de Kentten Köye Göç Olgusu, *Doğuş Üni. Dergisi*, sy.77-86
- Igoa, C. (1995), *The Inner World of the Immigrant Child*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç (1998), *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*, Yapı Kredi Yay. İstanbul.
- Kar, Bektaş (2006), "Mevsimlik İş", *SİCİL İş Hukuku Dergisi*, S. 4, Aralık, s. 69-86
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*, Ankara, Dipnot Yay
- Kılıç, M. (2006), "4857 Sayılı İş Kanunu Kapsamında Tarım İşçilerinin Hukuki Durumu" *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 12 (2), 39-41.
- Kılıçkaya, Nilgün (1988), *Yurt Dışı Deneyimi Geçiren Ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Kendini Gerçekleştirme Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Kocaeli.
- Kıray, M. (1982), "Sosyo Ekonomik Hayatın Değişen Düzeni: Kendiliğinden Dört Köyün Monografik Karşılaştırılması", *Toplum Bilim Yazıları*, Sayı 56, s. 2, Gazi Üniversitesi Yayını, Kocaeli.

- Koçak, Y. (2012). *Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri*, KAÜ
- Kula, A. E., Güneş, F., Aydın, B. ve Karip, E. (2018). Mevsimlik işçi ailelerinin çocuklarına ilişkin okula devam sorunlarına ilişkin bir araştırma. *İlköğretim Online*, 17(3), 1464-1475.
- Olhan, E. (2011). “ *Türkiye’de Kırsal İstihdamın Yapısı*”, Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Herkes İçin İnsana Yakışır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması, 11-12.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Bursa
- Perez, J. G., & Schliesman, M. (2015). Migrant and Seasonal Farmworker Children's Education: An Overview of the Challenges. *Journal of Latinos and Education*, 14(2), 109-123.
- Sencer, Y. (1970), *Türkiye’de Kentleşme, Bir Toplumsal Ve Kültürel Değişme Süreci*. Yayın No: 345, Kültür Bakanlığı Yayını, Kocaeli.
- Senemoğlu, Nuray (2001), “Çocuk Hakları Çalışan Çocuklar Ve Eğitim Sorunları” *Milli Eğitim Dergisi Sayı:151*
- Sirkeci, İ. (1998). *Türkiye’de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketine Etkisi*, Tarih Vakfı, sy.207-244
- Süzek, Sarper (2011), *İş Hukuku*, Beta yayınları, İstanbul
- Tekeli, İ. ve Erder, L. (1978). *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları
- Tüfekçi, S. (2002) *Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler* , Süleyman Demirel Üniversitesi
- Yüksel-Kaptanoglu, İ. (2016). Working conditions, educational attainment and well-being of seasonal migrant children in Turkey. *Child Indicators Research*, 9(1), 181-195.